

Аннотація

В статье определено место учебно-информационных умений учащихся в структуре общеучебных умений, раскрыта их сущность и уточнена структура, раскрыт один из путей их развития в обучении физике в основной школе.

Ключевые слова: *компетентностный подход, учебно-коммуникативные умения, учебно-информационные умения.*

Annotation

The article defines the place of training and information skills of students in the structure of society-education skills, revealed their essence and refined structure revealed one of the ways of their development in teaching physics in secondary school.

Keywords: *competence-based approach, teaching and communication skills, training and information skills.*

Ева Вишневська (Польща)

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПРАЦІ.

У статті наголошується на тому, що заслуговує на увагу проблема професійного розвитку та професійної адаптації вчителів для інтересу, тому що змінюється освітня і соціальна, яка ставить нові виклики і нові вимоги. Важливим завданням є уміння ефективного функціонування у змінних освітніх процесах, готовність до побудови суспільства знань, а також до реформ в процес професійного удосконалення вчителів. Це зумовлює нові завдання, а якість професійної адаптації вчителів зумовлює їх подальший професійний розвиток, соціальне і професійне функціонування. Період адаптації є важливим етапом у професійному розвитку вчителя. У статті представлено послідовності адаптації: 1) поняття професійної адаптації, 2) адаптація професійних вчителів в якості важливої частини його професійний розвиток, 3) фактори, що визначають хід і якість перепідготовки вчителів, 4) роль адаптації у виході вчителів на професійний ринок праці.

Ключові слова: *вчитель, ринок праці, педагогічна освіта, підвищення кваліфікації, професійна адаптація.*

O wynikach pracy szkoły w istotnym stopniu decyduje nauczyciel, stąd też kwestie jego kształcenia i rozwoju zawodowego pozostają w centrum zainteresowań wielu badaczy. Rozwój zawodowy nauczyciela skłania do poszukiwania nowoczesnych rozwiązań sprzyjających stawianiu się dobrym nauczycielem i służących podnoszeniu efektywności pracy dydaktyczno-wychowawczej w zmieniającej się szkole i w społeczeństwie opartym na wiedzy. Zagadnieniom rozwoju profesyjnego nauczyciela i jego adaptacji zawodowej za służy na zainteresowanie, ponieważ zmieniająca się rzeczywistość edukacyjna i społeczna stawia przed szkołą i nauczycielem nowe wyzwania. Ważnym zadaniem staje się umiejętność sprawnego funkcjonowania nauczyciela w zmieniającej się edukacji, jego przygotowanie do budowania społeczeństwa wiedzy, a także aktywne włączanie się w procesy reformatorskie i kształcenie ustawiczne. Staje on więc w obliczu nowych zadań a jakość jego adaptacji zawodowej wywiera wpływ na jego rozwój i funkcjonowanie zawodowe oraz społeczne.

Praca nauczyciela nie powinna być w początkowym okresie realizowana poprzez uczenie się metodą prób i błędów, a w końcowym – elementem rutyny i zniechęcenia zawodowego. Przedstawiciel zawodu nauczycielskiego od pierwszego dnia pracy zostaje bowiem wyposażony w bardzo wysokie uprawnienia. Dlatego też tak ważny w pracy nauczyciela jest okres jego

adaptacji. Powinien on cechować się przede wszystkim świadomością odpowiedzialności, jaką bierze nauczyciel na swoje barki, wchodząc do klasy. Uświadomienie sobie roli służebnej wobec ucznia powinno być hasłem nadrzędnym każdego nauczyciela, tylko wtedy możemy mówić o podmiotowości ucznia w procesie wychowania i edukacji. Tylko wówczas wysiłki nauczyciela i szkoły mogą przynieść pożądane efekty w postaci absolwenta dobrze przygotowanego do podjęcia nowych, ważnych obowiązków w dorosłym życiu. Za to przygotowanie odpowiedzialny jest nauczyciel już od pierwszego dnia swojej pracy, niech więc będzie do tej pracy dobrze przygotowany i wdrożony.

Okres adaptacji zawodowej zatem to szczególnie ważny etap w rozwoju zawodowym nauczyciela. W tym okresie pojawiają się pierwsze doświadczenia edukacyjne, kształtują umiejętności i nawyki, rozwija system motywacyjny. Początkujący nauczyciel, rozpoczynając działalność pedagogiczną, przechodzi przez długotrwały proces rozwoju zawodowego, zwłaszcza w obliczu nowych wyzwań. Po ukończeniu odpowiedniego kierunku studiów młody nauczyciel uzyskuje kwalifikacje formalne uprawniające do wykonywania zawodu. Są one jednak niewystarczające do optymalnego wypełniania zadań przez cały czas aktywności zawodowej. Konieczne zatem staje się, zwłaszcza w początkowej fazie pracy pedagogicznej, ciągłe doskonalenie i doskonalenie umożliwiające efektywne przechodzenie przez poszczególne stadia rozwoju zawodowego.

Problematyka adaptacji do nowego środowiska społecznego oraz do pracy zawodowej była analizowana już w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku i do dnia dzisiejszego stanowi obszar zainteresowania przedstawicieli nauk humanistycznych, takich jak m.in. pedagogika, psychologia czy socjologia.

Adaptację rozumie się nie kiedy jako prosty mechanizm przystosowania biopsychicznego człowieka do środowiska. Natomiast adaptacja zawodowa jest to proces mający na celu przystosowanie pracowników do nowych warunków funkcjonowania w przedsiębiorstwie i na rynku pracy oraz przywrócenie do aktywności zawodowej (ponowne zatrudnienie) tych, którzy utracili pracę lub których zwolnienie jest zamierzone w związku z procesami restrukturyzacji. Terminem "adaptacja zawodowa" określa się dostosowanie człowieka do warunków fizycznych i społecznych środowiska, co oznacza przystosowanie się nowo przyjętych pracowników do pełnienia nowej roli zawodowej i społecznej. Adaptacja zawodowa odnosi się przede wszystkim do tych osób, które po raz pierwszy podejmują pracę zawodową oraz zmieniają miejsce pracy lub charakter zajęcia. Proces ten ma istotne znaczenie gdyż wiąże się z przystosowaniem zawodowym i społecznym pracowników. W okresie adaptacji zawodowej ma miejsce:

Konfrontacja oczekiwań pracodawcy i pracownika z możliwościami ich realizacji. Pracodawca oczekuje od nowego pracownika zaangażowania w wykonywaną pracę i rzeczywistego jej wykonywania, natomiast pracownik odczuwający pewne potrzeby szuka możliwości ich zaspokojenia w pracy; zatem w okresie adaptacyjnym zarówno pracownik, jak i pracodawca zdobywają informacje o możliwościach zaspokojenia swoich oczekiwań. Z biegiem czasu następuje konfrontacja oczekiwań i rzeczywistości oraz gotowość (lub jej brak) do realizacji potrzeb i osiągnięcia celów.

Przystosowanie wykonywanych zadań do kwalifikacji i zainteresowań pracownika. Jednym z najważniejszych czynników adaptacji zawodowej nowego pracownika jest wykonywanie przez niego zadań zgodnych z jego kwalifikacjami i zainteresowaniami. Zadania odpowiadające umiejętnościom pracownika i jego zainteresowaniom pozwalają na szybsze przystosowanie się do pracy i zwiększenie jej efektywności. Jeżeli natomiast pracownik nie otrzymuje zadań odpowiadających jego przygotowaniu i nie ma sprzyjającego klimatu do realizacji swoich aspiracji zawodowych, następuje zwykle obniżenie jego zainteresowania wykonywaną pracą. Gdy tego typu sytuacja nie zostanie w porę dostrzeżona i zmieniona, może

dojść do porzucenia pracy lub zmniejszenia jej efektywności¹.

Okres adaptacji zawodowej ma znaczący wpływ na dalszy pobyt pracownika w zakładzie pracy. Decyduje o jego samopoczuciu, tempie wdrażania do pracy oraz ostatecznym związaniu się lub rozstaniu z firmą. Stefan Kwiatkowski przez adaptację zawodową rozumie „(...) wieloaspektowy proces opanowywania zadań zawodowych i dostosowywania się do sytuacji występujących w procesie pracy”. Tenże zauważa, że w procesie adaptacji mamy do czynienia z relacją zwrotną, w której podmiotami są dwie strony. Adaptacja zawodowa to: wieloaspektowy proces opanowywania zadań zawodowych i dopasowywania się do sytuacji występujących w procesie pracy. Możemy w nim wyróżnić trzy etapy: przyjmowanie do pracy, wprowadzanie w środowisko pracy i wzajemne przystosowanie².

W literaturze przedmiotu można często dostrzec zjawisko utożsamiania pojęć startu zawodowego i adaptacji zawodowej. Należy jednak zauważyć iż startem zawodowym, w literaturze pedagogicznej określa się okres pierwszych 1-3 lat pracy zawodowej, a adaptacja zawodowa jest procesem szerszym i trwa dłużej³.

Przebieg i jakość procesu adaptacji zawodowej są uzależnione od dwóch podstawowych grup czynników: osobowych, dyspozycyjnych (inaczej instrumentalno-motywacyjnych) oraz zewnętrznych, określanych mianem sytuacyjnych⁴. Natomiast efektem adaptacji zawodowej z punktu widzenia pracownika powinno być przystosowanie się do: fizycznego środowiska pracy (temperatury, ciśnienia itp.), technicznych wymogów pracy (np. organizacji pracy), społecznych warunków pracy (do relacji międzyludzkich, systemu wartości, zależności hierarchicznych itp.)⁵. Trzeba też pamiętać, że w okresie adaptacji następuje konfrontacja oceny możliwości pracodawcy i pracownika z możliwościami ich realizacji, a także ocena możliwości wykonania przez niego zadań zgodnych z jego kwalifikacjami i zainteresowaniami. Zadania odpowiadające umiejętnościom pracownika i jego zainteresowaniom pozwalają na szybsze przystosowanie do pracy i zwiększenie jej efektywności.

Fazy adaptacji zawodowej są następujące:

- przed zatrudnieniem,
- okres próbny,
- właściwa adaptacja zawodowa,
- czas oceny⁶.

We współczesnym nurcie rozważań pedagogicznych adaptacja młodego nauczyciela traktowana jest jako wieloaspektowy proces przystosowania społeczno-zawodowego jednostki do zawodu nauczyciela. Jednak w przypadku zawodu nauczyciela o jego efektywnej adaptacji zawodowej decyduje w znacznym stopniu motywacja wyboru zawodu. Im bowiem bardziej zmotywowany do pracy nauczycielskiej jest kandydat, student pedagogiki, tym łatwiej kształtować mu swoją osobowość w toku studiów, a także w trakcie późniejszej praktyki. Zawód nauczyciela jest profesją, w którą wpisany jest rozwój i twórczość jako nieodłączne cechy zawodu. Nauczyciel musi się bowiem rozwijać nieustannie doskonalić, by odpowiadać na potrzeby uczniów i samemu stawać się dla nich wzorem człowieka uczącego się. Ponadto każdy dzień, każde spotkanie z uczniami jest sytuacją nową, niedającą się do końca przewidzieć,

¹ <http://www.trzcianka.21.edu.pl/publikacje/1/315.doc>

² S. M. Kwiatkowski. Adaptacja zawodowa [w:] Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku. – Tom 1. – Warszawa, 2003. – S. 27.

³ Encyklopedia Pedagogiczna, Red. W. Pomykała. – Warszawa, 1997. – S. 737.

⁴ B. Jodłowska. Start zawodowy nauczyciela klas początkowych. – Kraków, 1998. – S. 36.

⁵ S. M. Kwiatkowski. Adaptacja zawodowa...dz. cyt. – S. 27.

⁶ P. Davis. Adaptacja zawodowa. – Warszawa, 2003. – S. 28.

wymagającą więc od nauczyciela elastyczności, twórczego podejścia do czasem zaskakujących wydarzeń i problemów. Zatem decydując się na ten zawód, musimy założyć nieustanną pracę nad sobą.

W literaturze przedmiotu przygotowanie nauczycieli do pracy zawodowej omawiane jest jako systematyczny i długofalowy proces, w którym można wymienić cztery etapy:

– etap pierwszy – propedeutyczny; powinien się zacząć już w przed szkole a kontynuowany w ciągu całej edukacji szkolnej; miałby na celu kształtowanie pożądanego stosunku ucznia do za wodu nauczycielskiego oraz budowanie takiego systemu motywacyjnego, który uzasadniałby jego wybór,

– etap drugi – obejmuje cały proces rekrutacji kandydatów do zawo du nauczycielskiego; nie wypracowano jak na razie odpowiednich narzędzi służących do pomiaru przydatności kandydatów do tego zawodu,

– etap trzeci – system związany z kształceniem studentów w uczel niach pedagogicznych; jakość pracy i funkcjonowanie placówek oświato wych oraz przygotowanie zawodowe nauczycieli są przedmiotem analiz zarówno teoretyków, jak i praktyków z tego zakresu,

– etap czwarty – okres tzw. początkowej praktyki nauczycielskiej, a przede wszystkim start i adaptacja zawodowa⁷.

Rozwój zawodowy nauczyciela jest procesem złożonym, długotrwałym i obejmuje zwykle cały okres aktywności i uczestnictwa w życiu edukacyjnym szkoły. Jego przebieg i kształt zależy od wielu różnorodnych czynników, w większym lub mniej szym stopniu zależnych od nauczyciela, m.in. predyspozycji i osobowości nauczyciela oraz szeregu czynników zewnętrznych będących warunkami działania pedagogicznego⁸.

W literaturze pedeutologicznej wyróżnia się następujące etapy rozwoju zawodowego nauczyciela: wybór zawodu nauczyciela, profesjonalny start, profesjonalna adaptacja, profesjonalna stabilizacja i wypalenie zawodowe⁹. Trzy pierw sze etapy, składają się na “wchodzenie” w rolę nauczyciela. Rozwój zawodowy nauczyciela określony jako proces, którego pomyślny przebieg uwa runkowany jest zdolnością i gotowością do stałego podnoszenia poziomu wiedzy teoretycznej i praktycznej oraz podwyższania i doskonalenia kwali fikacji zawodowych przebiega według pewnych etapów, ściśle ze sobą po wiązanych i niekiedy współwystępujących. Wyróżnia się następujące fazy rozwoju zawodowego:

– fazę wzorców metodycznych (poszukiwanie i odtwarzanie sprawdzo nych schematów, wytycznych wzorcowych, konspektów, tekstów itp.),

– fazę krytycznej refleksji – dostrzeganie własnych niedociągnięć, braków, usterek, próba zastosowania nowych, bardziej skutecznych metod pracy (dotyczących własnego działania zawodowego, stosowanych metod pracy, jej efektów),

– fazę samowiedzy i samokontroli (pogłębianie wiedzy psychopedago- gicznej, refleksja nad własną pracą zawodową, osiąganie samowiedzy); po głębianiu samowiedzy i rozwojowi umiejętności samokontroli służą metody doskonalenia zawodowego, a także doradztwo psychopedagogiczne,

– fazę twórczości (innowacji) – przyjmowanie postawy innowacyjnej, poszukiwanie optymalnych, skutecznych metod pracy dydaktyczno-wycho wawczej, modyfikowanie własnych sposobów działania¹⁰.

Henryka Kwiatkowska proponuje trójfazową struk turę rozwoju zawodowego nauczyciela,

⁷ J. Mrhac. Atmosfera współczesnej szkoły czeskiej i postulaty odnośnie przygotowania nauczycieli.[w:] edukacja w procesie przemian cywilizacyjnych i kulturowych, Red. E. Holon, E. Nycz. – Opole, 1995. – S. 385-388.

⁸ U. Ordon. Nauczyciel w przestrzeni edukacyjnej jednoczącej się Europy. – Częstochowa, 2007. – S. 9.

⁹ J. Prucha. Pedeutologia, [w:] Pedagogika, Red. B. Śliwerski. – Tom 2. – Gdańsk, 2006. – S. 295.

¹⁰ J. Jakóbowski. Zarys teorii rozwoju zawodowego nauczyciela. – Bydgoszcz, 1987. – S. 26-30.

w której wyodrębniła trzy następujące po sobie stadia: przedkonwencjonalne, konwencjonalne oraz postkonwencjonalne¹¹.

Stadium przedkonwencjonalne (wchodzenie w rolę zawodową) charakteryzuje się działaniami naśladowczymi w odniesieniu do form zachowań, które nauczyciel uznaje za typowe. Bezkrytycznie podporządkowuje się on konwencji w celu minimalizacji i gratyfikacji wysiłku oraz dostosowuje się do otoczenia. Powiela wzory zachowań, nie troszcząc się o podstawy i używając ich stosowania. Odtwarza konwencje, nie starając się ich zrozumieć ani intelektualnie przyswoić. Stadium to charakteryzuje się spójnością takich potrzeb, jak zewnętrzne uznanie i zewnętrzna akceptacja, zabezpieczenie się przed ryzykiem oraz niepowodzeniem i konfliktem.

Stadium konwencjonalne (pełna adaptacja w roli zawodowej) to okres, w którym nauczyciel zna wzorce interpretacyjne i realizacyjne oraz jest świadomy ich uzasadnień. W sposób odtwórczy sprawnie posługuje się wiedzą i wyćwiczonymi umiejętnościami. Świadomie stara się sprostać konwencji, a także poprawnie wypełniać zobowiązania wynikające z roli zawodowej. Akceptuje nie tylko pełnione role, wyznaczane cele działania, powinności i reguły pełnienia roli, ale również ich uzasadnienia. Nie dyskutuje z zestawianymi celami pracy, natomiast tym, co może ulec zmianie i co może poddać dyskusji i modyfikacji, są środki działania. Innowacyjność nauczyciela ogranicza się do sfery problemów realizacyjnych. W tym stadium nauczyciel jest poddany kontroli zewnętrznej instytucji, wymagającej respektowania przepisów roli zawodowej.

Stadium postkonwencjonalne (twórcze przekraczanie roli zawodowej) charakteryzuje się działaniem twórczym przekraczającym ustalenia roli zawodowej. Nauczyciel krytycznie posługuje się wiedzą, co uwidacznia się w rewidowaniu instytucjonalnie zdefiniowanej roli zawodowej, w badaniu jej uzasadnień i źródeł, w poszukiwaniu własnych uzasadnień, w modyfikowaniu związanych z tą rolą standardów interpretacyjnych (sposobów rozumienia sytuacji edukacyjnej) i realizacyjnych (metod, zasad i środków działania). Stadium to charakteryzuje się twórczym wykorzystaniem wiedzy – opracowywaniem własnej koncepcji rozumienia rzeczywistości edukacyjnej i nowych sposobów działania w tej rzeczywistości. Pojawia się krytyczne rozumienie świata, a innowacyjność i twórczość w działaniu wymagają „złamania” konwencji poprzez dyskutowanie (badanie) jej uzasadnień, rewidowanie i przekraczanie przepisu roli oraz wytwarzanie własnej definicji nauczyciela. Następuje upodmiotowienie roli nauczyciela poprzez refleksyjny, krytyczny stosunek do własnej wiedzy i sprawności zawodowej, a także pojawia się wewnętrzna kontrola, dążenie do uwolnienia się od zastanych konwencji i standardów. Okres ten charakteryzuje także wzrost autonomiczności i indywidualnej odpowiedzialności nauczyciela oraz postrzeganie rzeczywistości przez pryzmat szerokiego kontekstu uwag o działaniu pedagogicznym, a własnej osoby jako siły sprawczej autonomicznego „ja”. Istotne są również dystans wobec świata i siebie oraz otwarcie na konflikt ze światem i sobą¹². Można zatem przyjąć, że na proces adaptacji zawodowej składają się dwa pierwsze stadia rozwoju nauczyciela, tj. przedkonwencjonalne i konwencjonalne.

Adaptacja zawodowa nauczyciela rozpoczyna się w stadium przedkonwencjonalnym. Charakteryzuje się ono wchodzeniem w rolę zawodową, naśladownictwem, kopiowaniem typowych w otoczeniu nauczyciela wzorów i sposobów zachowań. Nauczyciel wybiera takie rodzaje zachowań, które nie narażają go na negatywną ocenę przełożonych i innych nauczycieli. Dokonywane w tym okresie wybory są próbą dostosowania własnych zachowań do takich wzorców, które gwarantują ich pozytywny odbiór. Faza ta oznacza podejmowanie prób

¹¹ H. Kwiatkowska. *Pedeutologia*. – Warszawa, 2001. – S. 204.

¹² Tamże. – S. 204-205; Ku pedagogii pogranicza, Red. Z. Kwieciński, L. Witkowski. – Toruń, 1990. – S. 302-304.

optymalnego przystosowania się do wymogów środowiska, w którym nauczyciel funkcjonuje, chociaż nie zawsze ich słusność jest przez niego uświadomiona. Faza ta oznacza sprawne przystosowanie się do otoczenia. Po pewnym okresie pracy zawodowej nauczyciel wchodzi w stadium konwencjonalne, które wyraża się pełną adaptacją w roli zawodowej. Oznacza to właściwe rozumienie wzorców interpretacyjnych i realizacyjnych, świadomość dotyczącą ich słusności. Proces ten ma jednak charakter działań motywowanych zewnątrz. Głównym motywem, racją uzasadniającą decyzje nauczyciela jest dążenie do sprostania uświadamianej konwencji, którą jest "przepis roli zawodowej, utrwalony w tradycji i w wiedzy psychologicznej, ale ostatecznie definiowany i wypowiedzany w postaci zinstytucjonalizowanych wzorców postępowania nauczycielskiego"¹³. Omawiana faza charakteryzuje się sprawnym posługiwaniem się wiedzą i umiejętnościami w sposób odtwórczy i przedkrytyczny. Stadium postkonwencjonalne oznacza twórcze przekraczanie roli zawodowej wyrażające się refleksyjnym i krytycznym posługiwaniem się wiedzą. W stadium tym nauczyciel dąży do odejścia od zastanych konwencji, twórczego wykorzystania wiedzy, tworzenia własnej koncepcji rozumienia rzeczywistości edukacyjnej i sposobów działania w tej rzeczywistości. Wyępujące na tym etapie krytyczne rozumienie świata, innowacyjność i twórcza postawa w działaniu wymagają pewnego rodzaju przełamania konwencji poprzez dyskusowanie, rewidowanie i przekraczanie przepisu roli oraz tworzenie osobistej wizji zawodu nauczyciela.

Podczas procesu adaptacji zawodowej musi mieć miejsce konfrontacja oczekiwań pracodawcy i pracownika z możliwościami ich realizacji. W przypadku nowego nauczyciela dyrekcja szkoły stawia przed nim szereg zadań, w szczególności oczekuje zaangażowania w wykonywaną pracę i prawidłowej realizacji zadań. Natomiast nauczyciel szuka możliwości zaspokojenia swych potrzeb właśnie poprzez należyte wykonywanie powierzonych mu obowiązków. W okresie adaptacji zawodowej następuje więc konfrontacja oczekiwań zarówno dyrekcji, jak i samego nauczyciela, który może, lecz nie musi, znaleźć dla siebie możliwości do osiągnięcia założonych celów. Bardzo istotnym elementem w procesie adaptacji zawodowej nauczyciela jest dostosowanie powierzonych mu zadań do jego kwalifikacji zawodowych i zainteresowań. Należy brać pod uwagę doświadczenie zawodowe nauczyciela lub jego brak. Inne zadania powierzamy osobom rozpoczynającym pracę, inne osobom z doświadczeniem pedagogicznym. Odpowiednie dostosowanie umiejętności do zadań wpływa na efektywność pracy i motywację do niej. Okres adaptacji zawodowej musi pokazać, czy dana osoba radzi sobie w wystarczającym stopniu z powierzonymi zadaniami, czy też potrzebuje pomocy osób trzecich¹⁴.

Otóż, adaptacja zawodowa pełni istotną rolę w rozwoju nauczyciela. Jest to zagadnienie szczególnie istotne w erze cywilizacji informacyjnej i tworzeniu się społeczeństwa wiedzy, które stawia nauczycieli wobec nowych wyzwań i szans oraz wymaga profesjonalnego przygotowania do twórczego i perspektywnego funkcjonowania w zmieniającej się rzeczywistości¹⁵. Należy pamiętać, że okres adaptacji zawodowej jest szczególnie ważnym etapem w rozwoju profesjonalnym każdego nauczyciela. W tym czasie zdobywa on pierwsze samodzielne doświadczenia edukacyjne, kształtuje i doskonali swoje umiejętności i nawyki oraz system motywacyjny, który towarzyszy mu podczas całej pracy zawodowej.

¹³ Tamże. – S. 307.

¹⁴ S. Chudy. *Ekonomia i organizacja firmy handlowej*. – Poznań, 1995. – S. 150-154.

¹⁵ J. Sempruch. *Pedagogiczne kształcenie nauczycieli wobec reformy edukacji w Polsce*. – Rzeszów, 2000. – S. 138.

Bibliografia :

1. *Arends R. J.* Uczymy się nauczać. Tłum. K. Kruszewski, Warszawa 1998
2. *Denek K.* Uniwersytecka edukacja i jej ekonomika, [w:] K. Denek, A.
3. *Davis P.* Adaptacja zawodowa. – Warszawa, 2003.
4. *Jakóbowski J.* Zarys teorii rozwoju zawodowego nauczyciela. – Bydgoszcz, 1987.
5. *Jodłowska B.* Start zawodowy nauczyciela klas początkowych. – Kraków, 1998.
6. *Kamińska A.* Przygotowanie uczniów do aktywności zawodowej w dobie globalizacji [w:] K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśkiewicz (red.) Edukacja jutra. Problemy edukacji jutra w dobie globalizacji. – Sosnowiec, 2012.
7. Ku pedagogii pogranicza, Red. Z. Kwieciński, L. Witkowski. – Toruń, 1990.
8. *Kwiatkowska H.* Nauczyciel w zmieniającej się szkole [w:] Pedagogika ogólna i subdyscypliny. Red. L. Turas. – Warszawa, 1999.
9. *Kwiatkowska H.* Pedeutologia. – Warszawa, 2001
10. *Kwiatkowski S. M.* Adaptacja zawodowa [w:] Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku. – Tom 1. – Warszawa, 2003.
11. *Kwaśnica R.* Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu, [w:] Pedagogika. Podręcznik akademicki. – Tom 2. Red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski. – Warszawa, 2003.
12. *Komisja Europejska: Nauczanie i uczenie się na drodze do uczącego się społeczeństwa. "Biała Księga"*, red. E. Cresson, P. Flynn, cyt. za: J. Kuźma, *Nauczyciel szkoły przyszłości – różne orientacje, koncepcje i opinie* (w:) *Współczesność a kształcenie nauczycieli*. – Warszawa, 2000.
13. *Lewowicki T.* Problemy kształcenia i pracy nauczycieli. – Warszawa-Radom, 2007.
14. *Łozowiecka W.*, Edukacja zawodowa a współczesne wyzwania społeczno-ekonomiczne, [w:] A. Kamińska, W. Łuszczuk, P. Oleśkiewicz (red.) Edukacja jutra. Wyzwania współczesności i przyszłości. – Sosnowiec, 2012.
15. *Mrhac J.* Atmosfera współczesnej szkoły czeskiej i postulaty odnośnie przygotowania nauczycieli.[w:] Edukacja w procesie przemian cywilizacyjnych i kulturowych, Red. E. Holon, E. Nycz. – Opole, 1995.
16. *Nijakowski M.* Rola dyrektora szkoły w procesie adaptacji zawodowej nauczycieli, *Nauczyciel i Wychowanie* 1976, nr 5
17. *Ordon U.* Nauczyciel w przestrzeni edukacyjnej jednoczącej się Europę, Częstochowa 2007
18. *Parzęcki R.* *Nauczyciel wobec współczesnej edukacji*, "Wychowanie na co dzień"2011, nr 7-8.
19. *Polak K.* Kultura szkoły, Kraków 2007
20. *Prucha J.* Pedeutologia, [w:] Pedagogika, Red. B. Śliwerski. – Tom 2. – Gdańsk, 2006.
21. *Sempruch J.* Pedagogiczne kształcenie nauczycieli wobec reformy edukacji w Polsce. – Rzeszów, 2000.
22. *Witek S.* Jak osiągnąć sukces zawodowy? Jelenia Góra. – 1999.

Аннотация

В статье подчеркивается то, что заслуживает на внимание проблема профессионального развития и профессиональной адаптации учителей для интереса, так как меняется образовательная и социальная, которая ставит новые вызовы и новые требования. Важной задачей является умение эффективного функционирования в изменяющихся образовательных процессах, готовность к построению общества знаний, а также к реформам в процесс профессионального усовершенствования учителей. Это предопределяет новые задачи, а качество профессиональной адаптации учителей предопределяет их дальнейшее профессиональное развитие, социальное и профессиональное функционирования. Период адаптации является важным этапом в профессиональном развитии учителя. В статье представлены последовательности адаптации: 1) понятие профессиональной адаптации, 2) адаптация профессиональных учителей в качестве важной части его профессиональное развитие, 3) факторы, определяющие ход и качество переподготовки учителей, 4) роль адаптации в выходе учителей на профессиональный рынок труда.

Ключевые слова: учитель, рынок труда, labor market, педагогическое образование, повышение квалификации, профессиональная адаптация

Annotation

Teachers' professional development and their professional adaptation are very interesting issues because the changing socio-educational reality provides both schools and teachers with new challenges. Consequently, it is more and more important for teachers to know how to efficiently function in the changing educational system, prepare themselves to build educated society and take an active part in reformatory and continuing education processes. The quality of teachers' professional adaptation influences their socio-professional development and activity. The period of professional adaptation is a particularly significant stage of teachers' professional development.

This study treats of teachers' professional adaptation, and discusses the following: 1) the notion of professional adaptation; 2) teachers' professional adaptation as an important element of their professional development; 3) factors determining the course and quality of teachers' professional adaptation; 4) the role of teachers' professional adaptation in their entering job market.

Keywords: *teacher, education, professional development, professional adaptation*

УДК 378.147:51

Віхрова О. В., Зінонос Н. О.
ДВНЗ “Криворізький національний університет”

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПІДГОТОВЧОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена потребами вдосконалення системи довузівської підготовки іноземних студентів у вітчизняних ВНЗ. У статті розкриваються особливості формування понятійного апарату курсу математики на початковому етапі навчання студентів-іноземців, виділяються педагогічні умови організації цього процесу. Організація навчального процесу, спрямованого на засвоєння основних понять курсу математики з виконанням педагогічних умов, зазначених у статті, забезпечить ефективність цього процесу і позитивно вплине на якість математичних знань випускників підготовчих факультетів.

Ключові слова: *математичне поняття, педагогічні умови, навчання на підготовчому факультеті, студенти-іноземці.*

Розширення та поглиблення глобального економічного та культурного співробітництва у світі, інтенсифікація процесів інтернаціоналізації та глобалізації активізує роль України на ринку освітніх послуг. Головною задачею освітньої політики нашої країни є загальноєвропейська уніфікація освіти, тому постає питання про підвищення якості підготовки іноземних громадян, які б після закінчення українських ВНЗ мали змогу на міжнародному ринку праці бути конкурентоспроможними фахівцями.

Першою сходинкою освіти для іноземних громадян є підготовчий факультет, де вони опановують “нову” мову навчання, а також вивчають деякі загальноосвітні дисципліни згідно з майбутнім профілем навчання. Одним з головних завдань підготовчого факультету, окрім мовної підготовки, є адаптація іноземців до системи навчання в українських університетах. Специфіка роботи викладачів підготовчих факультетів для іноземних громадян полягає в тому, щоб за порівняно невеликий термін забезпечити засвоєння студентами сукупності знань з різних дисциплін (зокрема з